

ΒΥΡΩΝΑ ΒΑΡΖΩΚΑ

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΑΣ

Προοπτικές και επιπτώσεις

Ο τουρισμός στο Ζαγόρι τό'δειξε και το πρόσφατο Πάχα—βρίσκεται σε συνεχή άνοδο. Σε κάθε ευκαιρία, αλλά και καθημερινά, ο τόπος μας δέχεται όλο και περισσότερους επισκέπτες. Άλλοι είναι εφήμεροι περαστικοί κι άλλοι ζητούν καταλύματα, για να μείνουν λίγες μέρες. Αποτέλεσμα τα τελευταία να αυξάνονται, κυρίως με τη βοήθεια ξενώνων. Δεν είναι δα λίγα κι εκείνοι που ζητούν ν' αγοράσουν σπίτι ή οικοπέδο για ν' αποκτήσουν δική τους στέγη. Συνέπεια η αύξηση της αξίας της γης. Το πράγμα είναι οπωσδήποτε ευχάριστο. Όμως...

Όμως πολλοί από εκείνους, που ασχολήθηκαν, κατά κάποιο τρόπο, με τα προβλήματα της ενικότερης ανάπτυξης του Ζαγοριού, είδαν τον τουρισμό όχι τόσο σαν την κύρια πηγή εσόδων για τους μόνιμους κατοίκους του, όσο σαν συμπληρωματική των άλλων πηγών παραγωγής, που υπάρχουν στον τόπο μας. Γι αυτό συνέστησαν την ανάπτυξη του λεγόμενου αγροτουρισμού—δηλαδή του να διαθέτουν οι μόνιμοι κάτοικοι των χωριών μας στα σπίτια τους επιπλωμένα δωμάτια, που νοικιάζοντάς τα στους επισκέπτες, να έχουν ένα αξιόλογο πρόσθετο εισόδημα, πλάι σ' εκείνο από την κύρια απασχόλησή τους. Πραγματικά ο τρόπος αυτός εκμετάλλευσης του τουρισμού πήρε κάποιες διαστάσεις. Τελευταία όμως παρουσιάζει στασιμότητα. Αντίθετα εμφανίζονται με σχετικά αυξανόμενο ρυθμό οι ξενώνες και τα μικρά ξενοδοχεία, δηλαδή οι τουριστικές επιχειρήσεις. Και δεν είναι ίσως πο-

λύ μακριά η μέρα που θα δούμε και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες. (Αυτές για κανένα λόγο δεν πρέπει να χτιστούν μέσα στα χωριά και απαραίτητα να διαθέτουν δική τους ανεξάρτητη ύδρευση). Ωστόσο οι ξενώνες και τα ξενοδοχεία, ενώ συμβάλλουν σημαντικά στην τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής, δεν έχουν εξίσου ευεργετικές επιπτώσεις στη συγκράτηση και αύξηση του μόνιμου πληθυσμού, γιατί οφελούν λίγους και δρουν ανταγωνιστικά στον αγροτουρισμό, που αποφέρει λίγα, αλλά σε πολλούς. Αν μάλιστα ανήκουν και σε μη ζαγορίσια ιδιοκτησία, η βλάβη για τους κατοίκους γίνεται πιο μεγάλη. Όμως υπάρχουν κι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι αρκεί να αναπτυχθεί η τουριστική εκμετάλλευση, —έστω και σαν μεγάλες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις κι αν ανήκουν και σε ξένα χέρια—για να έχουμε παράλληλη ευδοκίμηση και των άλλων κλάδων παραγωγής. Γιατί από τη μεγάλη διακίνηση προσώπων θα προκληθεί η δημιουργία και άλλων τουριστικών και παρατουριστικών επαγγελματιών κι ακόμη ζήτηση γνήσιων προϊόντων τοπικής παραγωγής, ιδίως κτηνοτροφικών και γεωργικών. Αν, μάλιστα, γίνουν και κάποια απαραίτητα έργα τόσο μέσα στα χωριά όσο και στην ύπαιθρο (σ' αυτά και η πραγματοποίηση της παλιάς πρότασης για κατασκευή φράγματος στο «Μπουργιό» και τη δημιουργία τεχνητής λίμνης), τότε πραγματικά δεν θα 'χουμε τίποτε να ζηλέψουμε από τις μεγάλες τουριστικές περιοχές της Ευρώπης. Επομένως συμφέρει να έχουμε μεγάλες μονάδες υποδοχής τουριστών.

Αλλά η τουριστική ανάπτυξη δεν έχει μόνο οικονομικά αποτε-

λέσματα, έχει και κοινωνικά. Είναι γνωστό ότι με την επικοινωνία των ανθρώπων διακινούνται συγχρόνως ιδέες και αντιλήψεις και δημιουργούνται νέοι συσχετισμοί και μεταβολές στη δομή, τις πεποιθήσεις και τους προσανατολισμούς τους. Ο τουρισμός είναι σήμερα ένα από τα σπουδαιότερα μέσα αυτής της διακίνησης και αλληλεπίδρασης. Όσο για τις κοινωνικές μεταβολές ευκολότερα μπορεί να συμβούν σ' εκείνους που εξυπηρετούν, παρά σ' εκείνους που εξυπηρετούνται, δηλαδή στους ντόπιους παρά στους επισκέπτες. Γιατί οι ίδιοι και λίγοι δέχονται συνεχώς την επήρεια πολλών και διαφορετικών και γιατί προκειμένου να οφεληθούν περισσότερο αναγκάζονται να προσαρμόσουν τη συμπεριφορά τους με εκείνη των ξένων. Τούτο μπορεί με τον καιρό ν' αποτελέσει σοβαρό κίνδυνο για την κουλτούρα και τα ψυχολογικά, ηθικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά των ντόπιων, με αντίκτυπο και στον τουρισμό, αν τούτος αφεθεί να εξελιχθεί στην τύχη. Ο τουρίστας επισκέπτεται κάποιο μέρος για να γνωρίσει όχι μόνο τη φύση του αλλά και την προσωπικότητα των κατοίκων του και τον πολιτισμό τους. Αν αυτά εκφυλιστούν, αν οι άνθρωποι αλλοτριωθούν, θα πάψουν να ενδιαφέρουν τον τουρίστα. Και είναι παρατηρημένο πως όσες περιοχές κατόρθωσαν να διατηρήσουν σε υψηλή στάθμη τον τουρισμό τους, είναι γιατί κράτησαν αμόλυνη την ιδιαιτερότητά τους. Ως προς αυτό μέχρι σήμερα στο Ζαγόρι δεν έχουμε κάνει τίποτε, πέρα από κάποιους διαγωνισμούς χορευτικών ομίλων.

Συμπέρασμα: Ο τουρισμός στο Ζαγόρι έχει ξεκινήσει και

αναπτύσσεται περισσότερο με τη μορφή μικρών και μέτριων τουριστικών επιχειρήσεων, χωρίς να έχει ακόμη αποφέρει κανένα αξιόλογο οικονομικό όφελος για το σύνολο του μόνιμου πληθυσμού. Κινείται στηριζόμενος κατά κύριο λόγο στην ατομική πρωτοβουλία, χωρίς κάποιο συγκεκριμένο προσανατολισμό κατευθυνόμενος μόνο από τη ζήτηση. Είναι ακόμη γρήγορα για να επισημανθούν οι οποιεσδήποτε επιπτώσεις του, τόσο της δυσάρεστης: την αύξηση της ρύπανσης. Αν εξακολουθήσει να αναπτύσσεται απρογραμματίστα, δεν ξέρουμε που θα οδηγήσει, όσο αφορά τουλάχιστον στη διατήρηση της ζαγορίσιας φυσιογνωμίας. Και οπωσδήποτε ο τουρισμός δεν πρέπει να θεωρηθεί και να παραμείνει ο μόνος παράγοντας ανάπτυξης του τόπου μας, αλλά ν' αποτελέσει κίνητρο για την παράλληλη ευδοκίμηση και των άλλων τομέων παραγωγής.

Επομένως, επιβάλλεται να καταπαστούμε σύντομα, σύντονα και υπεύθυνα με τη μελέτη όλων των προβλημάτων, που συνάπτονται με τη συνολική προκοπή του τόπου μας (που έχει υποστεί —και υφίσταται— φοβερή αφαίμαξη), ώστε να καταρτιστεί ένα πλήρες και λεπτομερειακό πρόγραμμα ανάπτυξης, που με κάθε τρόπο να επιδιώξουμε την εφαρμογή του, αποφασισμένοι να δουλέψουμε εμείς πρώτοι γι' αυτό.

Για να βρει και ο τουρισμός μας το σωστό δρόμο του. Για να μείνει και κάτι ζαγορίσιο στο Ζαγόρι.

Βύρων Βαρζώκας

ΡΕΝΟΥ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

σταθήκαμε, θάτανε τα «κλασσικά», τα γνωστά και «δοκιμασμένα» να πούμε «στασίματα», «επισταθμίες» του ταξιδιού αυτού, που, λίγο-πολύ, «περιπέτεια» σαν προς «ζούγκλα» σχεδόν καταντούσε, στην τρισθέλια τότε από συγκοινωνίες Ελλάδα.

Πήραμε το λεωφορείο για την Πάτρα, κι από κει το καράβι για την Πρέβεζα — ώρες έξη;... οχτώ;... — και ξανά λεωφορείο για τα Γιάννενα, όπου φτάσαμε κ' είχε σκοτεινιάσει πια.

Η θεία τράβησε γραμμή στη «Δωδώνη»! Σ' ένα δρόμο, τον κατήφορο, γιομάτο σιδεράδικα! Φτιαγ' χναν ταιγκέλια, φεγγίτες, κοουδούνια και τροκάνια, πέταλα, καρφιά μεγάλα κάθε λογής, χαλκάδες κι αλυσίδες!.. Δούλευαν αυτοί ακόμα, βραδιάτικο —προς φωτιές αναμμένες, ια φουσέρα και τους ιορνούς να λυσσομανά-νε!— σφυροκοπούσαν συνέ- χεια, με τις βαρειές και τις μα- σιές στα χέρια κι μουτζούρηδες, πάν' απ' τις φλόγες, με μαλλιά τσουρουφλισμένα και να τρέχη ο ιδρώς ποτάμι απ' τα μέτωπα, τους σβέρκους, στα γυμνά στή- θια...

Τόνωσα εξαρχής που μπήκαμε σ' εκείνο το χαοτικό χτήριο, πως είν' αὐτό: το «κλασσικό», το «παράδοσιακό», το «επιβεβλημένο», να πούμε, «παστρικό και τίμιο», κ' «εγγυημένο», για «ήσυχους» και «νοικοκυρέους ανθρώπους», που ταξιδεύουν «σοβαρά», για δουλειές κι ανάγκες τους, όχι αλήθεια έτσι, για διασκέδαση και χασομέρι.

Κατακαυτού σα χάνι: όπως
φανταζόμουν τα χάνια, τ' ανα-
τολίτικα, στα παραμύθια: μόλις
γυγνο ολάκερο, κι όπου μέτρη-
έμπανες —από μια θύρα πελώ-
ρια, μιαν αμιάδα, για να περνάνε
μέσα κάρρα, κι αμάξια με τ' όλο-
γά τους κι αραμπάδες ακόμα
πούδα, με τα βρόδια τους, σε μια
τεράστια κεντρική αυλή —οί-
είπαμε μια δροσιά σπιτίσια, υγι-
εινή, μια μυροδιδά σκανού (πούδι-
ναν ίσως στα ζώα; όχι κριθάρι;
και λεβάντας από καθαροπύλη;

στρωμένα σεντόνια... Τα κρεβάτια έτσι ήταν: σπιτίσια επίσης, μεγάλα, σιδερένια, με σωματέδες —αλλά πούχαν παραβαθουλώσει και τζιβίνα στρώματα

σκληρά κι ολόδροσα. (Τζιβίνα, γιατί η τζίβα, θαρρώ, δε βρωμίζει σαν το μαπαμπάκι, δεν παίρνει τόσο εύκολα οσμές, δεν κρατάει υγρασία των κατάκοπων κορμιών απ' τα βουνά και τις κορφές που ξάπλωναν πάνω τους για μια νύχτα, να φύγουν το πρωί, τα χαράμματα, βιαστικά-βιαστικά κι άπλυτα καθώς ήρθαν — και που να πιλουθούν; Στη βρύση, στην αυλή, που ποτίζουν τ' άλογα; Ή με την κανάτα στη λεκάνη, πάνω στον κορμό του δωματίου;...) Ντυμένα ωστόσο τα στρώματα με ειδικούς άσπρους σάκκους, μοσκομύριστους κι αυτούς κι σιδερέπλους, από χοντρό κάμιωτ. Ξάπλωνες και τρίζανε βεβαιωτικά, λες, πως θα κάνης ύπνο σκληρό αλλά πεντακάθαρο... - σκληρό, μ' καθώς είσαι κατάκοπος, θα κοιμηθής βαθιά μες στην «εγγυημένη», την «οικογενειακή» τους υγεία και καθαριότητα, τη φροντισμένη για θέρια (κι ας είσαι «Εξένος», «πελάτης»), από «νοικοκυρία» χερίρα της αρχαίας «Δωδώνης»!..

Βυθίστηκε κι αποκοιμήθηκε με τη θειά στο διπλανό σιδερόκρέββατο, που ρούχο δεν έβαλε από πάνω της!..

Τη νύχτα —βαθεία νύχτα, πε-
ρασμένα μεσάνυχτα— ξύπνησα
απ' αγέρα που σφύριζε κατακα-
λόκαιρο μες απ' τα «κεπήγια»,
που τάλεγε η θεά: «Σφυρίζει απ'
το Μιτσικέλι!» Άκουγα τα χλιμι-
ντρίσματα των αλόγων που κα-
που, κάτω στην αυλή, που σβα-
νούσαν τις πλάκες κάθε τόσο
και ξανατίναζαν τις λαμαριές
τους, μασουλώνοντας το κριθάρι
τους, ξαναχάβοντας απ' τις κρε-
μαστές σακούλες τους... («Θα
κοιμηθώ, βέβαια στη Δωδώνη!»)
Έτσι θαρρούσα π' άκουγα
φωνή άγνωστη, μα βαθιά δικιά,
να λήη, σαν επιταγή...).

«...ὕπνητος υγιεινότητα - χαρά-
ματα... Κ' η θειά είχε φαίνεται,
απὸ χτες βρόδι, παραγγελμένα
καὶ μας φέραν κ' ἤπιε πολὺ
ἀσπρο γάλα, φρέσκο, βραστό,
με ζάχαρη (ἢ μ' ἀλάτι, ἀν θέλα-
με», καὶ βούτηξε με μέλι, καὶ ψω-
μί μαύρο, καφτό!... (Μα πρώτη
φορὰ μου ἀκούγα πως καὶ μ' ἀλά-
τι πίνουνε τ' ἀσπρο βραστό γάλα-
κ' ἔτσι τότε η θειά, χωρὶς να βάλ-
η μπουκιὰ στο στόμα της! Τα ξε-
πάστρεψα ὅλα γω, καὶ με κολί-

ταε...)). Ντυθήκαμε βιαστικά —θάταν εξ η ώρα;— και τρέξαμε τ' ανηφόρι, να προλάβουμε το θόδωρος! θειά — και μου τόνε δείχνει!..

Το λεωφορείο για τη Μπάρι: Ψηλός ήταν, Ξεραγκιανός, να, κάθε υπανάπτυκτης χαν ξύλινος άνθρωπος — σαν από το ίδιο το ξύλο του γαλιστε- από Ιμαλάια (ίσασε Άδεις, κι ούρ σμαριού μου φάνηκε πελε- Κέννα (ίσασε Πίνδο! Έπαρκεμένος με το σουγιά μερακλή ανθρώπους, μα και κόττες δικακάθε χαραματιά του προσώ- κοκκόρια, και κουνέλια, σου του (γύρα στο στόμα, στα να κι άσφαχτα, και βάρια αχινωτά, στο μέτωπο βα- μερά, καλομήριστα (κουλένια σκαμμένος), άνθρωπος αγα- κια της κανέλλας, κουραμπιές, ήμερος, όλος αγάπη απ' ουζού, που μαράζωνες να στην αρχή για μένα, όλος στοργή, λέψουνε, καθώς μοσχομύρι- σαν νάμουνα μικρό παιδί (πού- έστι προκλητικά, κι άλλα, βουναν σαν κι αυτόν κιόλα ψηλός, ταν αφόρητα: ψάρια λυμνιπώτο μπόι στο σκολειό μου, χέλια όλο λίπος, παστρουμένη ογδόντα δύο), μα σα να μην τι διάολο κουβαλούσαν (που λέγε τίποτ' αυτονού κάτι δεν κουβαλούσαν!) πάνω τέτοιο, σα νάμουνα πέντε χρο- χωριά τους όλοι του! κι αυτό κι αυτό μου φέρνονταν, από που με ντζιλιαρέα, με τα ρουχικά (πρωτόδε μπρος του!)—, και τα τα κουρέλια, τις κάπτες κουλούρια του πιο ψηλά απ' όλα τσούλια και τις μπατανίες τ' άλλα, όλων των άλλων, και που θα κομνόντουσαν τη νηολιότερα, περιποιημένα, γερά ποιος ξέρει σε ποιο φαράκι, παλληκάρια, με στρωσίδια ποιο σύδεντρο, ποιο απερίλουσια διαλεγμένα επιτούτου, να ξαναπάρουν τα χαράματα χοχοντικά, για μένα ολοφά- δρόμο, που δεν έσωνε μωμένα τέτοια, που τα κοίταζαν ρας περπάτημα για τον φίλο γύρα θαυμαστικά, και τον τους... αρωτούσαν σιγανά, κι άκουσα μια-

Βουλευτήκαμ' ωστόσο...θύο που 'πε: «Ανίψι μου, απ' την
σε υπόληψη με πέρ' ο σπ'θήνα!..» - βαρύς όμως έτσι
κτορας, σαν τούτ' η θεά προς αυτούς, και βιαστικός, να
ήμουνα «παιδί απ' την Αθήν' ουνομε...

ανιψιός του μαρμαρι-Είχα φτάσει λοιπόν σαν αρ-
ρου»!— κ' έπιασα παρ'οντόπουλο σωστό! Τα μουλά-
μπροστινό αριστερό, να ρα μια ήταν τα πιο γυαλιστερά,
βαράη ο ήλιος, πούσκασε στα πιο καθαρά, τα πιο μοιλιήδι-
γο πάν' απ' τή ράχη... Άνεβα... τα πιο γεροδεμένα και δυνα-
με το Μιτσικέλι, λοξά έστάη, τα πιο ιδρωμένα στον ήλιο
πλαγιά του, κ' η μηχανή της δικιάς μας ανηφοριάς —για-
καράκας παραζορίζονταν. Τι μείρη πήραμε δικιά μας! κανείς
έβλεπα μπρος που λαμπύριζε δεν πήρε το δικό μας ορ-
πάν' απ' το καπώ της στον ορίζοντα, έβλεπε κατά την κορφή ολόσιμα
— θα μας έβγαζ' απάντα στ' όρμό! κ' ύστερα τους χάζαμε
θια; Ήταν από κείνες πούρτες, αλλού πήγαιναν εκείνοι,
«αέρα» με λεβίε στο τμήνι, πιο χαμηλά φαίνεται μέρη,
τω απ' το κλάξον, κ' έβλεπε πιο κοντινά, λιγώτερο του μεγα-
δεξι και τ' αριστερό του σούλου αυτού βουνού,.. ποιοι απ'
πούταιζε ολοένα και στ' ανάλα... ποίες απ' όλες τις μυτε-
ρια, και κάθε που κάτι έκοιταν, έβλεπε κορφές πούβλεπα στα βάθη
δαύτα, για να βγη στο στενό... — στ' ανατολικά; στα βο-
«παλληκάρι» — ο δεξιάς... — ποια ήταν η «δικιά
ήταν ο αέρας; κι ο αριστερός; — που κλάτω της θάναι το χω-
ήταν; η βενζίνη; άλλαξε δουλειά, φυλαμμένο στη χούφτα
της!..

— Μπα! Δε 'ν' τα δικά μας
τουτ' ακόμα! μου ξηγάει ο μπαρ-
πα-Θόδωρος. Τούτα, είναι τα
καμχαλά! Τα δικά μας (και κουνάει
το χέρι έτσι, στροβιλιστά κατά
πάνω, σαν καπνός) — δ υ ο φο-
ρές ψηλότερη! Δεν φαίνονται
από δωκατού!..

φτάσαμε — σ' έναν τόπο
δεν ήταν καν χωριό, όπως
σαν ένα παλιό χωριό —
ζώα να περιμένουν, μισά
ξύλινα σαμάρια, άλλα χαλκά
άλλα ψηλότερα· κ' εκεί...

ρη» καν να τ' αγναντεύουμε, πέ-
ρα, στα χάη εκεί, όλο κορφές
απανωτές και ράχες άγριες, φα-
ράγγια βαθιά και χαράδρες και
κατεβασίες σα χτένια, σα φράγ-
ματ' απεπάλληλα, όσο πιάνει το
μάτι!;...

...Ανηφορίζαμε ολοένα κατά το βοριά — και που και που γέφυρα ανατολικότερα. Κατά το μεσημέρι, καβαλλήσαμε τη στερή ράχη, και περάσαμε πίσω της... Ένας αέρας αλλιώτικος μας πήρε τότε, απότομο! Μί' ανάσα δασών πολύ πιο αιφιά, δροσερή βαθύτατα, ενός άλλου κόσμου — του κρυμμένου εκείνου, κι αυτόνομου, πέρ' από το «βουνό του κάμπου» (όπως τόνιωσε τώρα καταφρονητικά το Μιτσκέλι) — που καμιά σχέση δεν είχε με τον «κάτω κόσμο», το δικό μας, των πεδιολών, των κατασκοπισμένων, των κατακαί-

όμενων στους βυθούς, και των πόλεων, των άθλων!.. Κρυμμένος, αλήθεια, ήταν ο κόσμος αυτός, μυστικός στις χούφτες των μέσα βουνών, των άφταστων — κόσμος άλλος πράγματι, τόνισ-θες, το μύριζες, το ήσουν ευθύς π' άξαφνα πέρασες εντός του και σε σφιχταγκάλιασε συναρπαστικά, μανιακά, διεκδικητικά του απόλυτα, πως δε θα του ξα-νάφευες τάχα ποτέ!

Είχα δη τότε στον κινηματογράφο ένα έργο για το Θιβέτ, «Χαμένες παράδεισους» που λέγαντας κι όπου η Σάγκρι Λα (Λάσα;) κρυμμένη έτοι μέσα στη χούφτα της Στέγης του Κόσμου, στα 6000; στα 7000 μέτρα ψηλά; ζούσε τη δικιά της ζωή, την αλήθεια παραδεισένια! Κι όπως την είχα τόσο νοσταλγήσει φανταστικά μες από κείνο το έργο, κι όμοια είχα ζηλέψει και ξαναζήλέψει το Ζαρατούστρα, κάθε τόσο που διαβάζα και ξαναδιαβάζα το Νίτσε — το Ζαρατούστρα, που για νάβρη την καρδιά του και τον εαυτό του άφρησε τους κάμπους κι ανέβηκε μόνος στα ψηλά βουνά της πατρίδας του, κ'

εκεί μίλησε καταπρόσωπο με τον ήλιο, τον είπε «Μεγάλο Άστρο!» («Du grosses Gestirn!...»), και τον ρώτησε, κατευθείαν, ένα πρωί σαν ανάτειλε απ' την απέναντι χιονοσκεπή στη κορφή: «τί θάταν τάχα η ευ-

τυχία του α' δεν είχε όσους φω-
τίζει;...», έτσι όμοια μεθυσημένος
ένιαυθα μες σ' εκείνο τον αραιό
κι ασήν αέρα, που μύριζε βαθύ
δάσος και σπίτι από θεϊκά κε-
ραυνού στις θύελλες, και νύχι
απ' άγριο ζώο κάποιο ολόγυρα
μου μες στους λόγγους... κι αυ-
τό το δυνατό φύσημα π' ακού-
γονταν ολοένα, και σε συνώ-
δευε απ' τα βαθιά φαράγγια... τα
πουλιά, πούταν μεταλλικά, σα να
κελαηδούσαν σ' ατσάλινους
απάνω ουρανούς... όλ' αυτά
πρωτόγνωρα, πρωτοχάραχτα,
για μένα, που μόνο πόλη πάντα
είχα ζήσει... που κάθε απόγεμμα
στις πέντε, έξη, σαν πρωτοξυρι-
ζόμουνα στο καφτό λουτρό μας
απ' το καλοριφέρ, άκουγα το ίδιο
ανιario αμερικάνικο τραγούδι,
του Τρίαντα: Alexander's
ragtime band! — τι βλακώδες! τι
μανία με δαύτο, κάθε που
έπαιρνε να σκοτεινιάζή τους

χειμῶνες εκείνους, πριν απ' τον
 Πόλεμο, το χορευτικό κέντρο
 στα δισυπόγεια της τερατώδους
 πολυκατοικίας μας (της
 «Μπλε», στα Εξάρχεια)!.. —, για
 μένα, όλ' αυτά, τα μεταλλικά
 τούτα πουλιά στους χαλύβδι-
 νους αθέατους ουρανοὺς πᾶνω
 απ' τα τετράψηλα ρόμπολα —
 πενήντα!, εξήντα! εβδομήντα
 μέτρα να φτάνουν! και πυκνά,
 τόνα δίπλα στ' άλλο, σιτητά, σαν
 υπερρούσιες κλώνες άγνωστου
 τρομεροῦ ναού!.. —, κι ο αγέρως
 αυτός, όλο αψὺ ρετσίνα και βα-
 θεία δροσιά δρυμνιπελωρίων,
 αυταρχικῶν, προαίωνιων, μ' όλα
 τα δικαιώματά τους πάνω σου
 συντριπτικά, κυρίαρχικά σου
 απόλυτα (και να μη διαμαρτύρε-
 σαι, να μην αντιστέκεσαι, να
 τους παραδίνεις για όλα τα
 ύδατα της Στυγὸς τους που γύ-
 ρισαν να σε βοηθήσουν, να σ

αθανάτωσάν τον θάλεγα!...) — για μένα ό'ι' αυτά, μέσα στις νάπες των γαλαζιών βουνών στ' από μακρα, των φαραγγιών εκείνων, των βαθυπράσινων, των πικρών-κατάπικρων, και μαζί τόσο στοργικών, που γύρουν να σε κλείσουν μέσα τους ως το θάνατο, και δεν έλεγες «όχι» ωστόσο... για μένα όλα τούτα, σα να μ'ήν ήταν καν πραγματικά, σα να μ'η συνέβαιναν... σα νάταν κάτι που ξετυλιγόταν παράξενα, μες απ' τους τρούλους μου τους φοβε-

ρούς πάνω στο σαμάρι πούτριζε, στο σαμάρι που πέρναγε θάλασσες, κύματα, σκαμπανεβάσματα τρομερά, στα χείλη των άπατων γκεμινών, κ' έλεγα ολοένα «τό-ρα θα με ρίξη το μουλάρι! θα γλυ-στήρηση, κάπου θα παραπατήση, έτσι άκρη-άκρη που πάει διαρ-κώς, και θα χαθώ στα χάλ!..» — και μου 'ελεγε, καθισχυχαστικά, ο μπαρμπα-Θόδωρος:

— Όχι, όχι! Μη φοβάσαι! Δε
στραβοπατάει ποτέ του το μου-
λάρι!.. Και πάει άκρη-άκρη! Ξέρει
αυτό!..

— Τι ξέρει;.. Τίποτα δεν ξέρει!.. Πεισματάρικο είναι! Γιατί τόσο άκρη;.. Κάν' το να πηγαίνει πιο στη μέση! Δεν ακούει στο καπίστρι, που μούπες!..

— Δε γίνεται!.. Και δε 'ναι και καλύτερα δα!.. Ξέρει αυτό, άσ' το! 'Ακριά-Άκρη που πατάει, πιω στέρεα είναι! Τόσσερα ποδάρια έχει... — μην το φοβάσαι, δεν πέφτει! Μη σφίγγεσαι κειπάνου και θα κουρασής μοναχά! Δω δεν πέφτουμ' εμείς, πούχουμε δυό' να πέσο το ζο, με τα τέσσερα του;.. Μην ανησυχής!.. Κοίτα γύρω σου τα βουνά, τα δάσα που διαβαίνουμε! Θα δης που θα πάμε ήσυχα-ήσυχα, φρόνιμα με το μούλαρί, μια χαρά, καλύτερα κι απ' το λεωφορείο!..

«Καλύτερα»... Τι «καλύτερα»... Εμένα μ' είχε πιάσει φοβερός πονοκέφαλος ψηλά εκεί να κρατιέμαι απ' το σαμάρι που σκαμπανέβαζε κρεμάμενο πάν' απ' τους γκρεμούς και τους χαλιάσες, να σφίγγομαι τετανικά σ' άβολα ξύλα του, να με κόβουν τ' άλλα του κάτω απ' τα μπουπία, να τρίζη φριχτά διαρκώς, κι όλο να λέω: «τώρα θα στραβοπατή-ση σ' αυτές τις κοφτερές πέ-τρες!». «τώρα σε τούτες τις γλυυτερές απ' τις πλάκες!». τα βρεμνένες απ' τα νερά της πη-γής, τις πνιγμένες στα βρύα μι-σοάφαντες κι αμφιβόλες!, «και που πατάει τώρα, για το θεό, σ' αυτά τα ακρινά τα χόρτα» τα επί-βουλα, που κάτω τους βλέπω το ποτάμι στο χάος, τρακόσα μέ-τρα βάθος!...

Μ' έβλεπ' ο μπαρμπα-Θόδω-
ρος, που μ' έκοβε κρύος ιδρώς,
συνέχεια, και σφιγγόμouνα.. —
πάσκιζε κει να με ηρεμίση:

— Μη σφίγγεσαι, μη σφίγγεσαι!.. Ας το κορίτσι σου χαλαρό, να πηγαίνει με το μούλαρι καθώς πάει — μην το φοβάσαι, δεν πέφτει αυτό ποτέ! Στη ζωή μου ποτές δεν είδα μούλαρι να πέσει.. — άκου με που σου λέω, και μη χάνεις τούτα τα όμορφα, που δε θα τα ξανάβρεις!..

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

Φρίξου Τζιόβα

Ο βίος του πασίο - Κωσταντή

Διήγημα

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Πριν κλείσει χρόνος από την επιστροφή του Κωσταντή το χωριό βρέθηκε σε μεγάλη αμάχη με Τούρκο τοιφλικά όπως ιστορεί άγνωστος Δοβριανίτης χρονικογράφος: «Αρχή της πολυθρηλή του ιστορίας των κατοίκων του χωριού Δο-βράς και του μοναστηρίου Ασπραγγέλων μεθ' ενός Οθωμανού και ισχυρού κατοίκου της πόλεως Ιωαννίνων ονομαζομένου Τζελάλ-μπεη ο οποίος ζητεί να τους κατασπαραξεί και με αυθαιρεσίαν το εν τρίτον του τόπου τον οποίον έχουν το χωριόν και το μοναστήρι άνωθεν και εξ αρχής εις την κυριότητά των».

Ο αγωνιστικός χαρακτήρας του Κωσταντή και το συμφέρον του - του έγραψε ο Τζελάλ τρία χωράφια, λιβάδι και αμπέλι - τον έπρωξαν να μπλεχτεί σοβαρά. Παρακινούσε - κατά το χρονικογράφο - τους χωριανούς σε πράξεις που τον οδήγησαν, μαζί με δυο άλλους, κατηγορούμενο μπροστά στο Βεζύρη. Ο σοφάρις που τους πήγαινε συνοδεία στα Γιάννινα πρόσεξε πως έλειπε το αυτί του πασίο - Κωσταντή. «Πω, ωρέ γκισούρη*, μεγάλο ζορμπά* είσαι για να κόψουν αυτί σου» είπε και θέλησε να του περάσει μπλετζίκια*. Έπρεπε να πιάσει γρόσια, ν' αδειάσει κι ένα παγούρι ραί για να μη το κάνει. Έτσι τον πήγαν μεθυσιμένο ως την πόρτα του σεραγιού. Έδωσε ο Θεός και ο Βεζύρης ήταν δίκαιος άνθρωπος και γλύτωσαν το μπουτρούμι.

Η αμάχη με τον τοιφλικό κράτησε αναστατωμένο το χωριό πάνω από τέσσερα χρόνια. Τον καιρό αυτό συνέβηκαν στον Κωσταντή και τينا άλλα. Ήταν για πάντα σημαδεμένος «ο άνθρωπος με το κοιμένο αυτί». Δε φτάνει που πόνανε με τις αλλαζοκαιριές, δέχονταν εξαιτίας του πειράγματα στο παζάρι των Γιαννίνων από ανθρώπους της πεντάρας. Ενας τόλμησε να του πει κατάμουτρα: «Σου τόφαγε η μαλαφράντζα* μπάσιο...». Και να πεις πως κατέβαινε αριά και να στην πόλη... Που τον έχανε που τον έβρισκες, σουλατσάρει

από το «Γυαλί καφενέ» μέχρι τη θέση «Πλάτανος», διακόσια με τριακόσια μέτρα απόσταση ήταν δεν ήταν. Με καμπουριασμένο κορμί, με χέρια πίσω στη μέση να ξεκοιμίζον κομπολόι μιαν οριά, με στραβά φορεμένο φέσι. Στέκονταν κάθε τόσο και κουβέντιαζε αγαθά αγαθά με τους μαγαζάτορες. Ρωτούσε για τα εμπορεύματά τους, για τη σοδιά, για τον καιρό, αν πουλιέται κανένα μαγαζί, με ύφος αργόσχολου αφελή. Εκείνοι στον ύπνο, νόμιζαν πως τους κουβεντιάζει γεροντάκι που πήρε ο νους του να φυραίνει. Κι ένα πρωί έσκασε στο παζάρι η μπόμπα. Οι Κωστογλου αγόρασαν πέντε συνεχόμενα μαγαζιά στον «Πλάτανο» και λέγεται πως θα χτίσουν χάνι. Βρέθηκαν κάτι μπαταρισμένοι Τούρκοι και τους τα πήραν για μια χασιά ψωμί. Δυο στρέμματα έκταση στο παζάρι! Πώς ξετρώπωσαν τον Ασήμ Αβδουραχμάν Ρέντα στη Βοστίνα, τον Ναϊλ Αβδουλάχ στην Παραμυθιά, τη Νουριέ χανούμ στην τουρκογειτονιά Ιμβραχίμ πασιά, το χασσπόκυλο Αχμέτ Αγά που ξημεροβραδιάζονταν στα καπελιά των ταμπάκων και το χαμένο μούτρο το «σαρκολάτρη» Μεχμέτ Σαφίτ Αλή;

Αντίκρυζαν τώρα το μπάσιο - Κωσταντή με άλλο μάτι. Λες και κατάπιναν μαζί με το σάλιο τους, όταν γίνονταν λόγος γι αυτόν, μείγμα φθόνου και ανομολόγητου θαυμασμού. «Καλύτερα να σε φθονούν παρά να σε συμπονούν», συμβούλευε τον Αποστόλη. Υπήρχαν και οι άπιστοι που αμφισβητούσαν ακόμα την είδηση. Αυτό δεν ξανάγινε να πουληθούν με μιας στην καρδιά της αγοράς πέντε συνεχόμενα μαγαζιά και σ' αυτή την τιμή. Βουβάθηκαν σαν είδαν να γυρμίζονται τα παλιομάγαζα και τον Κωσταντή να φυτεύει με τα χέρια του στη μέση του οικοπέδου τρία πλατάνια στη σειρά για να έχουν ίσκιο οι αυριανοί πελάτες και τα ζωντανά τους. Και τι πελάτες! από Ζαγόρια, Κόνιτσα, Παγωνία έως Αγίους Σαράντα, τόποι εχούμενοι. Τους έφερε ο ίδιος δρόμος από τη βόρεια πλευρά της πόλης σαν αυλάκι

που συγκεντρώνει πολλά νερά και γυρίζει ολοχρόνις φτερωτή μύλου. Θα γίνονταν μυλόπετρα το χάνι ν' αλέθει, ν' αλέθει... Αργότερα χτίστηκαν και άλλα χάνια στον «Πλάτανο», φύτεωσαν σαν παράρριζα κοντά στο πρώτο και άρχισε ο ανταγωνισμός. Όμως η επιτυχία πρόκανε να στεφανώσει με κότινο εκ χρυσού τους πρωτοπόρους!

Ο Κωσταντής παζάρευε υλικά, μαστόρους, μαραγκούς, τους έβγαζε το λάδι. Όλη μέρα δε σταματούσε και πίσω του ν' ακολουθεί παιδάριο ο Αποστόλης, να βυζαίνει κουβέντες και χούγια του μπάρμπα του που επίτηδες τον κατέβαζε από το χωριό να μαθητεύει πρώιμα στο παζάρι πως βγαίνει ο παράς. Διέβλεπε πως θα γίνονταν ανελέητος έμπορος, σκληρότερος και από στουρνάρι. Το είχε στην καρδιά του αυτό το παιδί και στη διαθήκη του - βλέπεις ήταν και οι ανεψιές με τους γύπες τους - έγραψε κάτι ψέματα με ουρά «... διότι άτασαν την εν τη πόλει Ιωαννίνων κτηματικήν περιουσίαν μου, συνισταμένην από το ήμισυ του χανίου κεκμένου εις θέσιν «Πλάτανος» και του μπακαλικού συμπεριλαμβανομένου και του οينوπωλείου, ως και το ήμισυ του εν Τ. Παζαρτζικιώ μαγαζιού και δύο μικρών εργατηρίων, προ πολλού επώλησα εις τον ανεψιόν μου Απόστολον τελέα και καθαρά και είναι τέλειος κύριος αυτών, ως του ετέρου ημίσεως τούτων ανηκόντων τω αδελφώ μου Ιωάννη. Επίσης επώλησα εις τον ίδιον ανεψιόν μου Απόστολον το ήμισυ πέντε ομολόγων και δώδεκα μετοχών της Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος... Επειδή ο ανεψιός μου Απόστολος συνεμόχησε και συνειργάσθη μεθ' ημών εις τας διαφόρους εμπορικής εργασίας μας και συνεβάλλετο εις την υλικήν προαγωγήν μας θυσιάσας παρ' ημών το μέλλον του άνευ μισθού τινός, τούτον διορίζω εκτελεστήν της παρούσης μου Διαθήκης...». Κάποτε τελείωσαν οι εργασίες, ψήλωναν και τα πλατάνια. Βρήκαν έναν άξιο Παγωνίσιον να το δουλέψει. Η συμφωνία τους μισά μισά τα κέρδη και το νοίκι

Ξέχωρα.

Όταν σχωρέθηκε ο αδελφός του Ιωάννης ανέβηκε στο χι και σπάνια τον έβλεπαν στο παζάρι. Κατέβαινε μονάχα να ρετσει την πρόοδο του Αποστόλου που πουλούσε αποικιακά και ροκομικά προϊόντα κι έφταναν αλισβερίσι του μέχρι την Τετάρτη. Άκούγε με κρυφό και μυστικό τον αγορά να βάζει τώρα μισά από το όνομα του ανεψιού του κι ένα «κυρ», αυτό το - Απόστολε» πολύ τον εντυπούσε. Ακόμα βλέπει και προκαλή τον μικρανεψιού Γούλα. Άνοιξε στον οπαδό της αγοράς μαγαζί με είδη γραμμάς. Πήγαινε και πασπάτευε νέα προϊόντα, ρωτούσε τις τιμές και τους πήρε και τους δυο».

Η δούλα σηκώνει τη σιδερένια αμπάρα της χαγιατόπορτας και πάει με το μπρίκι* στην αυλή να πάρει νερό. Γυρίζει κυκλωμένη από άντρες που φαντάζουν βεράια. Ραγίζουν οι καρδιές των γυναικών. Η Αικατερίνη στραβοντάζει με τα θαμπά μάτια της τη δούλα, μα ποτέ δεν ανακοιτάει τη σκέψη που της πέρασε. Μπορεί να την αδικούσε, μπορεί να λάλησε πραγματικό πορτί, δεν την παίρνει στο λαϊκό της. Όμως πάνω στη βδομάδα την έδωξε με τη δικαιολογία πως φτάνουν τρεις γυναίκες στο σπίτι τώρα που μεγάλωσαν οι κοπέλες.

Στριφογυρίζει πάνω στο σελί του ο πασίο - Κωσταντής, δε γίνεται να κλείσει μάτι μετά το πρωτόπιν. Φταίνε που φταίνε τα αρθρικά του και οι ψύλλοι, του ήρθε και πανωγόμι εκείνος ο παλιός εφιάλτης με τα ακέφα σώματα των ληστών. Από το απέναντι στρώμα μόλις ακούεται η ανάσα των τριών κοριτσιών του Αποστόλη. Μια στάλα λάλσματα και τα παιδεύει ολημέρης με δουλειές η Πολυξένη η μάνα τους. «Να μαθαίνουν, θα ζήτση φάκελο και την στείλεις στον κόρφο του. Ήθελε να σε προσεκτικά το λεπτό σου».

Πάμε χρόνια αργότερα... Βραδιά του Σεπτέμβρη...

και ειρήνη. Στο πλακοστρωμένο χαγιάτι του Κωστογλου σωροί καλαμπόκι. Το ξεφλουδίζουν οι γυναίκες του σπιτιού: Αικατερίνη στεφάνι του Κωσταντή, Ελένη στεφάνι του Ιωάννη, Πολυξένη στεφάνι του Αποστόλου και η δούλα τους Αγαθή. Τρειοσβήνει η χερολάμπα αφήνοντας τούφες πνιγερών καπνών. Δε φτάνουν στις χρυσοχέρες οι κόποι τους από πρωίας μέχρι κοιμούνται. Μπορεί και να έχουν διαβεί τα μεσάνυχτα. Ακούγεται τρεις φορές φωνή κουκουβάγιας. «Ξουο σκασιμένη» μουρμουρίζει η Πολυξένη και σα να θέλει να γραβώσει το δυσόλονο πουλί τρυπάει το στάχυ δυο μάτα με ξύλινο σουβλί! Αρπάζει τα μουστάκια του μισά από δω, μισά από εκεί και το ξεφλουδίζει ως κάτω. Ακούγεται η Αικατερίνη κοροϊδευτικά:

«Κλου, είχα μάνα παπαδιά, κλου, κλου, ήρθε το θανατικό, κλου, κλου, ήρθε και τους δυο».

Η δούλα σηκώνει τη σιδερένια αμπάρα της χαγιατόπορτας και πάει με το μπρίκι* στην αυλή να πάρει νερό. Γυρίζει κυκλωμένη από άντρες που φαντάζουν βεράια. Ραγίζουν οι καρδιές των γυναικών. Η Αικατερίνη στραβοντάζει με τα θαμπά μάτια της τη δούλα, μα ποτέ δεν ανακοιτάει τη σκέψη που της πέρασε. Μπορεί να την αδικούσε, μπορεί να λάλησε πραγματικό πορτί, δεν την παίρνει στο λαϊκό της. Όμως πάνω στη βδομάδα την έδωξε με τη δικαιολογία πως φτάνουν τρεις γυναίκες στο σπίτι τώρα που μεγάλωσαν οι κοπέλες.

Στριφογυρίζει πάνω στο σελί του ο πασίο - Κωσταντής, δε γίνεται να κλείσει μάτι μετά το πρωτόπιν. Φταίνε που φταίνε τα αρθρικά του και οι ψύλλοι, του ήρθε και πανωγόμι εκείνος ο παλιός εφιάλτης με τα ακέφα σώματα των ληστών. Από το απέναντι στρώμα μόλις ακούεται η ανάσα των τριών κοριτσιών του Αποστόλη. Μια στάλα λάλσματα και τα παιδεύει ολημέρης με δουλειές η Πολυξένη η μάνα τους. «Να μαθαίνουν, θα ζήτση φάκελο και την στείλεις στον κόρφο του. Ήθελε να σε προσεκτικά το λεπτό σου».

Πάμε χρόνια αργότερα... Βραδιά του Σεπτέμβρη...

πως αρχίζουν οι μικρές το παίγνι και αλιμονό τους αν τις πάρει μάτι. «Μπελιάδες» φωνάζει ο Κωσταντής και πετάει στα πόδια τους ραβδί, όταν δεν πρόφταινε να τους τραβήξει τις κοτσίδες. Οι μικρές με τις κοτσίδες βρήκαν τρόπο εκδίκησης. Τον κατασκοπεύουν από την κλειδαρότρυπα η μια πίσω από την άλλη σαν μετράει το θησαυρό του και αυτό γίνεται τακτικά. Ακούγεται το λάλημα της κάθε λίρας όπως πέφτει στη σακκούλα. Όταν φτάνει μετρώντας τες στο «τριάνα εννιά», η μεγαλύτερη που ξέρει τώρα να λογαριάζει τον αιφνιδιάζει φωνάζοντας «σαράντα» και το βάζουν στα πόδια. Τινάζεται ο μπάσιος και είναι όλη μέρα γινωτομένος και άθυμος.

Αυτό το βράδυ η Κασσιανή κοιμάται ανάμεσα στις αδερφές της την Ουρανία και την Όλγα —την ωραία Θεοδούλα την είχαν ενταφιάσει κάποια αμνημόνητη άνοιξη. Κρατάει αγκαλιασμένο το κεφάλι της μιας με το δεξί χεράκι και βυζαίνει τον αντίχειρα του άλλου. Στην άρρητα γλυκά ώρα, όταν κλείνουν τα ματόφυλλα των παιδιών και τα παίρνει ο ύπνος σερίανι στη χώρα του, γιομίζει το δωμάτιο φως, βαριά πατήματα και αντρικές φωνές. Τραβούν απότομα το σκέπασμα των κοριτσιών. Αντικρύζουν οι μικρές γένια, φυσεκλίκια, κάμες. Σφίγγει η μια την άλλη. Αργότερα η περιέργεια νικάει κάπως το φόβο. Οι μεγάλες ξεσκεπάζουν στανικά το κεφάλι της μικρής. Της δίνουν τοιμιές προστάζοντας να βλέπει και να μολογάει... Και βλέπει η Κασσιανή όσα φοβερά συμβαίνουν. Οι ληστές γυμνώνουν το μπάσιο. Έτσι ξεφλουδισμένος από ρούχα είναι για γέλια. Βαριανασάει και παρακαλεί να τον λυπηθούν, ότι είχε του το πήραν... Τους λέει την αλήθεια. Προστάζουν τη δούλα να φέρει λάδι. Το κακό γίνεται και με βούτυρο. Το λύνουν στο τηγάνι. Τσιρίζει το βούτυρο, τσιρίζει και ο γέρος, μα που να τον λυπηθούν οι λύκοι. Τον γυρνάν μπρούμυτα. Ένας του κάβεται στα πόδια, άλλος του κλειδώνει τα χέρια πίσω στις πλάτες και σιγοτραγουδάει: «Για βάλε μπάσιο μ' το χεράκι σου στην αργυρή σου τσιέπη...». Μα ο γέρος δεν έχει πια δύναμη να παρακαλεί. Αυτός ο κόσμος ή δεν ήξερε ή δεν ήθελε να υποκύψει στη γλύκα της τεμπελιάς. Ας κάνουν

Έτσι τοιγαρισμένο τον παρατούν.

Η Ουρανία και η Όλγα τρεις μήνες αλείφουν το κορμί του γέρου με λάδι ώπου πέφτουν τα κοριασμένα αίματα και κλείνουν οι πληγές. Τώρα ο τρόμος κουβιάζει μόνιμα στο σπίτι. Τον νοιώθουν παντού: στους θόρυβους των ταβανιών, στις σκιές των αχουριών, στις παρειές των κοριτσιών που χλωμαίνουν όταν αγέρας κουνάει τις κληματόβεργες και γρατσουνίζουν τα παράθυρα. Όπως παίζει η φωτιά στο τζάκι και οι σκιές μικραίνουν ή τεντώνουν απειλητικά γλείφοντας τοίχους και μεσάνυχτες, γυρίζουν οι μικρές τα μάτια στην εικόνα που παιγνιδίζει πάνω της μελιχρό το φως της καντήλας ζιτώντας βοήθεια γιατί θυμούνται τον παιδεμό του μπάσιου. Στη μέση εικονίζεται η κυρά η Παναγιά με το Χριστό βρέφος και ολόγυρα παραστέκουν οι Αρχάγγελοι, αγίες και άγιοι δώδεκα εν όλω. Πιστεύουν οι μικρές πως σε ώρα κινδύνου θα κρυφτούν στις πτυχές των ιματίων τους και θα γλυτώσουν.

Ύστερα από το κακό που τους βρήκε ο κυρ Απόστολος επέμενε να κατεβάσει για πάντα την οικογένεια στην πόλη. Εναντιώθηκαν οι γυναίκες, στήλωσαν τα πόδια τους σαν πεισμένα μουλάρια και δεν ήθελαν να το κουνήσουν ρούπι έξω από τα σύνορα του χωριού, τόσος ήταν ο τρόμος τους να φύγουν στο άγνωστο, μακριά από τη γη που έδινε σίγουρα την πόρεψη της χρονιάς. Τους παράδες και τα εμπόρια δεν τα εμπιστευόταν. Μόνο το στεφάνι του υποσέθηκε ταπεινά πως θα τον ακολουθούσε αργότερα, όταν θα έβλεπε νύφη και τη μικρότερη κόρη τους. Ο πασίο - Κωσταντής δεν είπε ούτε και ούτε όχι. Προχωρούσε στο ζόφο των γερατιών χωρίς να είναι ικανός να σκιάξει μια μύγα, καταπλακωμένος από τα πολλά χρόνια σαν

σπίτι που βούλιαξε η στέγη του. Συχνά παραμιλούσε. Πότε τα έβαζε με αγά, πότε με τσορμπιτζή. Αγόραζε, πούλαγε, έκανε παζάρια. Φουρκίζονταν, τραβούσε τα κρόσια της βελόντας να τα ξεριζώσει! Όλα του έφταναν. Ήταν να τον κλαις. Μονάχα όταν η Πολυξένη έφερε στον κόσμο το στεφνοπαίδι της και το βάπτισαν Κωσταντή φάνηκε κάπως να ζωντανεύει. Αυτό στάθηκε η στερνή χαρά του βίου του.

ΦΡΙΕΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

αντερλί = μακριό ανδρικό φόρεμα.
γκισούρης = άπιστος.
ζαβή = ανάποδη.
ζαττιές = τούρκος χωροφύλακας.
ζαπάνω = αρπάζω.
ζορμπάς = ατίθαστος, άρπαγας.
γγίλα = λουρί που δένει το σαμάρι.
καϊμακάμης = αντισυνταγματάρχης.
κελεπούρι = κέρδος που ξεπερνάει κάθε προσδοκία.
κιγκαλερία = μικρά μεταλλικά βιομηχανικά προϊόντα.
κολαούζος = οδηγός, καταδότης.
κορδέλες = παπούτσι.
κοσιάδα = δύναμη από είκοσι χωροφύλακες.
Κωστογλου = παιδί του Κώστα (ογλού = παιδί).
μαλαφράντζα = σύφιλη.
μπάσιος = γέρος.
μονιά = φωλιά μεγάλου άγριου ζώου.
μπεζαχτάς = τραπέζι μαγαζιού με συρτάρι για τις εισπράξεις.
μπλετζίκια = χειροπέδες.
μπιτωλίσες = από τα Μπιτώλια (το Μοναστήρι Γιουγκοσλαβίας).
μπούτζι = πάγος.
μπρίκι = κανάτα νερού.
ντοβλέτι = κράτος, δημόσιο, κυβέρνηση.
ντοβάς = σακκούλι.
οβρός = αυλόγυρος.
πομάδα = αρωματική κόμμα δέματος.
ρογιάζω = συμφωνώ αποδοχές και χρόνο υπηρεσίας ταμπάνου.
σαγιάκι = χοντρό μάλλινο ύφασμα.
σαοτζής = ξυλοκόπος.
σιβέλι = κοντή μπότα.
σφαρής = έφιππος χωροφύλακας.
τολίκι = είδος πολύ χοντρός κάλτσας.
τσορμπιτζής = πρόκριτος.
φράνικια = ευρωπαϊκή ενδυμασία.
χαβάνι = τσιγάρο.
χαρχάλι = περιδέραιο.
χορμενιάρης = υπέρτης σπιτιού.

Του τόπου μου λουλούδια

Δεν τα φτανά κάποια λουλούδια αληθινά
και τα θελα δικά μου.
Έβαλα τη μέλισσα μπροστά
να τα πρωτοφιλήσει.
Και το φθινόπωρο, μαζί με το κερνίο μέλι
πήρα την ευωδιά τους.
Έμαθα να τα χαίρομαι και στην αυλή
του διπλανού μου.

Χρ. Γ. Καρβούνης

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΣΤΟΛΟΒΟΥ (ΔΙΠΟΤΑΜΟΥ) ΣΕ ΠΑΛΙΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

Του Θανάση Σακελλαρίου

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Κατάστιχο		
Των Βασιλικών και άλλων φόρων του χωριού Στολοβού του έτους 1894		
Αριθμός οικογεν.	Είδος φόρου	γρόσια
58	Στρατολογία-νοφούζια 66	3.000
	Εκτίμησις	3.400
	Δρόμος	400
	Σύνολο	6.800 Τρεχούμ.
	Δεσποτικά	360
	Χαρτζ. δευτέρι	670
Σύνολο		8.330
Συναχτικών		560
Τζελέπι		43
Γενικό Σύνολο		8.933

Σημείωση

Στα τέλη του 19ου αιώνα, παρατηρούμε τους παραπάνω επιβαλλόμενους φόρους στους κατοίκους του χωριού Στολοβού (Διπόταμου). Κατά τον ίδιο τρόπο —απ' ότι ξέρουμε— φορολογούνταν όλα τα χωριά του Ζαγοριού.

- Οι φόροι αυτοί αναλυτικά έχουν ως εξής:
- Στρατολογία - νοφούζια = Στρατιωτικός φόρος.
- Εκτίμησις = φόρος επιβαλλόμενος κατ' εκτίμηση, ανάλογα με την οικονομική κατάσταση του φορολογουμένου.
- Δρόμος = ο επιβαλλόμενος φόρος για την κατασκευή ή συντήρηση των δρόμων του χωριού.
- Δεσποτικά = ο φόρος που επιβάλλονταν για το Δεσπότη (Μητροπολίτη). Παλιότερα απ' αυτόν τον φόρο έπαιρνε μέρος και ο Πατριάρχης.
- Χαρτζ. δευτέρι = Το φορολογικό κατάστιχο για το χαράτσι, που αναφέρονταν στον κεφαλικό - προσωπικό φόρο.
- Συναχτικών = Έκτακτος φόρος.
- Τζελέπι = Ο κεφαλικός φόρος των ζώων.

Γιακλαμάς (φορολογία) τη 16η 9/βρίου 1899 έγινε από τον Ι. Χ. Κακλαμάνη

Αριθ. οικογ.	Αριθ. γενικός	Ονοματεπώνυμο	ετών
2.	1	Αναστάσης Χαρίσις Λύχρου	58
	2	Αρετή σύζυγος Αναστάσης	49
	3	Κώστας υιός Αναστάσης	26
	4	Βασιλική θυγ. (σύζ. Στεφάνου)	21
	5	Ευφροσύνη θυγ. Αναστάσης	15
	6	Μαρία θυγ. Αναστάσης	13
	7	Στέφανος Τασιούλα γαμπρός	—
	8	Λεονόρα θυγ. Στ. Τασιούλα	—
2.	9	Δημήτριος Χαρίσις Λύχρου	44
	10	Ελένη Χριστοδούλου σύζ. Δ. Χ. Λύχρου	36
	11	Σοφία θυγάτηρ Δ. Χ. Λύχρου	15
	12	Πέτρος υιός Δ. Χ. Λύχρου	13
3.	13	Ελένη Αναστ. Καλούση	54
	14	Κώστας υιός Άννης Δώρη	16
	15	Θεανώ θυγ. Άννης Δώρη	3
5.	16	Καλλιόπη Κ. Παπαγιώργη (Γιώτη)	59
7	17	Λάζαρος Κ. Ζώης	39
	18	Ελένη Χαρίσις μήτηρ του Χαριτίτη (Κ. Στεφ.) σύζυγ. Λαζ.	64
	19		36

8.	20	Κωνσταντίνος Αθ. Ζώης
12.	21	Αριστούλα Κ. Παναταζή
	22	Χρηστάκης Ιωάννου υιός Αριστ.
	23	Κωστάκης Ιωάννου υιός Αριστ.
	24	Τάκης Ιωάννου υιός Αριστ.
12.	25	Βαρβάρα Κ. Γούσιου σύζ. Ν. Πανταζ.
13.	26	Βασιλική Γ. Κακλαμάνη
	27	Ευφροσύνη Χρ. Κακλαμάνη
	28	Ιωάννης Χρ. Κακλαμάνης
15.	29	Ρίνα Ιωάννου σύζ. γυφτονάκη
16.	30	Όλγα Μαρίας Λαρδάνη
50.	31	Νικόλας Δημ. Γκέτση
	32	Κώστας υιός Νικόλα Δ. Γκέτση
	33	Θεοχάρης υιός Νικόλα Δ. Γκέτση
	34	Αγλαΐα θυγ. Νικόλα Δ. Γκέτση
17.	35	Γεώργιος Χρήστου Μάντζιου
	36	Χαρίκλεια Δημητρίου σύζ. Γεωργ.
	37	Ευδοξία θυγάτηρ της
	38	Βασίλειος υιός Ευδοξίας
18.	39	Κωνσταντίνος χρόνη Χατζή Κώστα
	40	Χαρίκλεια σύζ. Κωνσ. Χατζή Κώστα
	41	Διομήδης υιός Κων. Χρόνη
	42	Ουρανία θυγ. Κων. Χρόνη
	43	Γεώργιος υιός Κων. Χρόνη
21.	44	Κώστας Ν. Ράπτης
	45	Βασίλειος Ν. Ράπτης
	46	Λεωνίδας Κων. Ράπτης
	47	Χρηστάκης Κων. Ράπτης
	48	Αθανάσιος Κων. Ράπτης
	49	Νικόλαος Κων. Ράπτης
	50	Ρίνα Χρόνη σύζ. Νικόλ. Ράπτη
	51	Αμαλία σύζ. Κων. Ν. Ράπτη
	52	Ελένη σύζ. Βασ. Ν. Ράπτη
26.	53	Ελένη σύζ. Α. Σβάρνα
	54	Γιαννάκης Α. Σβάρνας
28.	55	Μαρίνα Χατζή σύζ. Χριστ. Τοζλή
	56	Γεώργιος Χριστοδ. Τοζλής
	57	Κώστας Χριστ. Τοζλής
38.	58	Γεώργιος Ιωάννου Τζιάλλα
29.	59	Κώστας Δημ. Νάκου
	60	Μαρία Δημητρίου σύζ. Κ. Νάκου
	61	Μιλτιάδης υιός Κων. Νάκου
30.	62	Ιωάννης Παπακώστα
	63	Ελένη σύζυγός του
	64	Ευγενή θυγ. Ιωάν. Παπακώστα
	65	Άννα θυγ. Ιωάν. Παπακώστα
	66	Γιώτης Φώτου γαμπρός Ιωάν. Παπ.
	67	Κώστας υιός Γιώτη Φώτου
	68	Ευφημία θυγ. Γιώτη Φώτου
31.	69	Αναστάσιος Αναστασιάδης
	70	Παρασκευή Νικολάου σύζ. Ανασασ.
	71	Γιαννάκης υιός Ανασ. Αναστασίου
	72	Σοφία θυγ. Ανασ. Αναστασίου
	73	Γεώργιος υιός Ανασ. Αναστασίου
31.	74	Καλλιόπη Γεωργίου
32.	75	Γεώργιος Νικ. Ζώης
	76	Μαρίνα θυγ. Γεωρ. Ν. Ζώης

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

δημοσιεύουμε υπόμνημα που μας κοινοποίησε ο κ. Δημήτριος Θάνος και απευθύνεται στον Νομάρχη Ιωαννίνων, με το οποίο εκφράζει την αγωνία του για την καταστροφή των δασών:

«Είς την Ανατολική Πλευρά του όρους Μιτσικέλι όπου ευρίσκεται και η Κοινότητα Καβαλλαρίου υπάρχουν μεγάλες δασικές εκτάσεις εκ δρυός που προσδίδουν στο τοπίο ιδιαίτερα φυσικήν καλλονήν, και σε συνδυασμό με το υπόλοιπο Ζαγόρι να αποτελούν μοναδικό τόπο στη χώρα μας φυσικού κάλλους και κάπως παρθενικής φύσης.

Η διάνοιξις όμως πολλών δασικών οδών, και ενίοτε καθόλου αναγκαίων, στις καρδιές των ωραιότερων αυτών δασών είναι θανάσιμο χτύπημα κατά της πανίδος της περιοχής και καταστροφή πολλών δασικών στρεμμάτων. Η όψη δε του τοπίου γεμίζει απελπισία και αποτροπιασμό κάθε επισκέπτη. «Σήμερα που η φύση τόσο δύσκολα αγοράζεται και αναζητείται παρ' εμάς». Ένας δασικός δρόμος ανοίγεται όταν η περιοχή τον έχει ανάγκη από πολλές απόψεις (κτηνοτροφία, εκμετάλλευση, δασικών προϊόντων, παραγωγή κλπ.) και φυσικά συντηρείται με τα κατάλληλα τεχνικά έργα και τις επιστροφές. Στον τόπο μας είναι όλοι απλές χαράξεις και κάθε χρόνο εξαπολούνται πλοκάμια προς κάθε δάσος το οποίο πρόκειται να υλοποιηθεί. Σκοπός να κερδίσει περισσότερα ο έμπορος ξύλου και οι κοινότητες, ενώ οι μεταφορές αγωγιάτες που εξυπηρετούν τις μεταφορές, ως φτωχόνουν, τη στιγμή που οι κοινότητες έχουν ζωτικής σημασίας ανάγκες.

Συγκεκριμένα κ. Δασάρχη στο Καβαλλάρι χαρακτηρίσε πρόσφατα διάνοιξη (και ήδη ξεκίνησε) νέα δασική οδός —την οποίαν ευθαρσώς αποκαλώ έργον αιώνιον— που καταστρέφει τον πυρήνα των δασικών μας εκτάσεων και νεκρώνει πολλά στρέμματα δάσους και το σπουδαιότερον μεταξύ δύο παραλλήλων οδών απεχουσών μεταξύ τους περίπου 1000 μέτρα. Εξ αυτών μία είναι η επαρχιακή οδός και μία δασική συνεχιζόμενη με επιστροφή 100 μέτρα παραπάνω. Έτσι σε λίγο θα βλέπουμε 4 παράλληλους δρόμους σε δασική έκταση πλάτους 1200 μέτρων. Απορώ ποιος αρμόδιος καθορίζει αυτά τα έργα! Άραγε οι επιδοτούντες τα έργα της υπαίθρου να γνωρίζουν αυτές τις ολέθριες ατασθαλίες; Τα λεφτά αυτά θα μπορούσαν να συντηρήσουν τους υπάρχοντες και να μην είναι θερινό μόνον για να νέμονται τα κέρδη τους οι έμποροι. Τα δάση αυτά ήδη έχουν εκμεταλλευθεί και ο δρόμος έρχεται να ανοιχθεί κατόπιν.

Δεν έχω πρόβλημα κ. Δασάρχη προσωπικώς κανένα και αν ακόμη αυτοί οι οποίοι κυβερνούν τα δάση, τα ισοπεδώσουν.

Η ζωή δεν ανήκει μόνον σε μένα, τη φύση την έχουμε ανάγκη το ίδιο όλοι. Όλες οι μάχες σήμερα δίνονται για τη φύση. Θέλουμε την πανίδα με λόγια, και με έργα την χτυπούμε καίρια. Κι αν ακόμη θα 'πρεπε να υποφέρουμε χάριν της φύσης, βεβαίως πρέπει να το κάνουμε. Η μόνη εύκολη δουλειά είναι να δίνουμε εντολή σ' ένα μηχανήμα και να λέμε ότι κάνουμε έργα.

Θα παρακαλούσα να λάβετε γνώση περί της αληθείας και του πραγματικού πόνου των γραφομένων και να ματαιωθεί αυτός ο δρόμος. Ακόμη παρακαλώ να ακυρωθεί η παρούσα για τη νέα διάνοιξη απόφαση και να επιληφθούν οι αρμόδιοι πολύ σοβαρότερα το θέμα. Εν ανάγκη θα ενεργοποιηθεί περισσότερο και τέλος θα προβώ σε καταγγελία κατά παντός υπευθύνου δι' επιπολαιότητα και έλλειψη σοβαρότητας εργασίας.

Το συμφέρον των ανθρώπων δεν τελειώνει ποτέ, η φύσις όμως τελειώνει και τα αναθέματα όσον μελλοντικά θα γεννηθούν θα είναι βέβαια και δικαιολογημένα εναντίον μας. Είναι ορθόν να απομακρυνόμεθα απ' τη φύση αφού δεν ξέρουμε πως πρέπει να την προστατεύουμε.

Η χαραχθείσα διαδρομή καλύπτεται πέραν του ιδανικού αν ανοιχθούν δύο αιχμές εκ της επαρχιακής στις θέσεις Αρκουδόλακα και Κόκκινη φτέρη. Χτυπούμε τις καρδιές των δασών για να εξυπηρετηθεί ο έμπορος και αυτοί που θα κόψουν τα ξύλα της χάραξης!!! Αλλοίμονον!

Δυστυχώς οι τύχες του περιβάλλοντος που βρίσκονται στα χέρια της τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν να αντιμετωπίσουν ανθρώπους της στοιχειώδους εκπαιδεύσεως και όλοι οι σπουδασάντες δεν δύνανται πούθενά να εις ακουστούν.

Είναι έγκλημα αν αντί να ανοίγονται βασικές δασικές αρτηρίες κάνουμε αιχμές και πλοκάμια ει δυνατόν σε κάθε συστάδα για το συμφέρον του εμπόρου, καταστρέφοντας χιλιάδες στρέμματα πραγματικών δασών. Λυπούμαι πολύ διότι κι αυτοί που χάραξαν το δρόμο αυτό δεν φέρουν μέσα τους ούτε ίχνος απ' τα στοιχειώδη γραφόμενά μου. Πρέπει να παταχθεί αυτό το κακό. Πολλοί δασικοί δρόμοι ανοίχθηκαν με μόνη την πρωτοβουλία των εμπόρων. Τα ίδια δάση ξυλευθήκαν επί των ημερών μου από τους ίδιους εμπόρους και εξυπηρετήθηκαν. Σήμερα και με βασική υπάρχουσα τώρα δασική αρτηρία δεν εξυπηρετούνται.

Απελπισμένος πικρά, πολύ πικρά κ. Δασάρχη ότι ποτέ αυτή η τύχη της

φύσης και των χωριών μας δεν πρόκειται να περάσει σε χέρια ανθρώπων που να σκέπτονται πέρα απ' το παρόν, αφού τόσο αισχρά καρπούνται τις θελήσεις των ανθρώπων οι θέλοντες να εξουσιάσουν, χωρίς να διέπονται από ανιδιοτέλεια.

Μόνον μια επίσκεψη θα διασαφίσει και επαληθεύσει τα γραφόμενά μου. Μία κράτη πέρα από τη φύση δεν βλέπτε αλλά θεωρείται και επιβεβλημένη στις ημέρες μας.

Μετά τιμής
Ο αναφέρων
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΑΝΟΣ

ΖΑΓΟΡΙΣΙΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

Μπορείς;

Στον κόσμο μέρος να μου βρεις μπορείς;
να τραγουδούν τ' αηδόνια αιώνια
γλυκά και αξιμώρτα τον έρωτα;

Στα σύννεφα, στον ουρανό, στον ήλιο και στ' αστέρια
χειμάνες καλοκαίρια
μπορείς μια ζήση να μου βρεις
που η αγάπη ολημερίς
ολάνθιστη θα μένει και θα μας περιμένει, μπορείς;

Σε κόσμους ξέμακρους μπορείς
κάποια γωνίτσα να μου βρεις
ν' ανθίζουν στ' αλήθεια
χαρές και καρδιοχτύπια
σαν τ' Απριλίου τα λουλούδα
σαν του βασιού τα μάγια, στα πλάγια, μπορείς;

Σε πέλαγα και σε στεριές,
σε γκρέμνα και σ' ανηφοριές, δροσοπηγές
μ' αγάπης γάργαρο νερό
μπορείς στ' αλήθεια να μου βρεις μπορείς;

Αγάπη ασυννέφιαστη
αληθινή κι' αιώνια
ξέρεις που θάβρω, να μου πεις
σαν αστραπή να τρέξω
στης δροσομάννας το νερό
τα χελί μου να βρέξω
να ξεποστάσω να χαρώ
τις πίκρες να ξεχάσω,
τις πίκρες και τα βάσανα
τον πόνο και το δάκρυ
όπου δεν έχουν τελειωμό
ούτε αρχή ούτε άκρη;

Απ' την ερημιά που μ' έβωσε
μπορείς με κάποιον τρόπο, ας είναι και με κόπο
να με τραβήξεις και να βρεις
κάπου αλλού έναν τόπο
που οι ψυχές να σμίγουν
και οι καρδιές θα λιώνουν
π' αγάπη ανυπόκριτη
παντοτεινή κι' αιώνια,
που ο καιρός δεν θα περνά
ούτε κι αυτά τα χρόνια, μπορείς;

Στον κόσμο μέρος να μου βρεις μπορείς;
που οι αγάπες μας ποτές
ποτές να μην πεθαίνουν
παρά να μένουν πάναντες
αληθινές κι αιώνιες
ως τη στερνή, τη ζήση μας
ως τη στερνή πνοή μας, μπορείς;
Τέτοια μια αγάπη να μου βρεις, μπορείς;

ΜΙΧΟΣ ΚΟΥΚΟΥΛΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΑΛΙΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Αναδημοσιεύουμε από παλιές εφημερίδες «ΑΙΩΝ» του έτους 1840 «ΗΠΕΙΡΟΣ 1917» χαρακτηριστικά δημοσιεύματα που ενδιαφέρουν τους αναγνώστες μας αλλά και βοηθάνε όσους θα ήθελαν ν' ασχοληθούν μελλοντικά με την ιστορία του τόπου μας. Επιδίωξη του περιοδικού μας είναι ό,τι δήποτε αναφέρεται στο Ζαγόρι να βρίσκεται γραμμένο στις σελίδες του περιοδικού μας.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Το Ζαγόρι, συνιστάμενον από 44 χωριά, κείται εις τους βορειοδυτικούς πρόποδας και κλάδος της Πίνδου επάνω λόφων και βουνών. Δια το παντελές άγονον του τόπου, αναγκάζονται οι κάτοικοι να ξενιτεύονται μένοντες δια πολλά έτη εν τη αλλοδαπή.

Ξενιτεύονται δε εις πολλούς τόπους, επιστρέφοντες φέρουσι μεθ' εαυτών ποικιλίαν ηθών.

Το κυριέον αυτούς πάθος είναι μία άκρα φιλοπατρία και το διακρίνον αυτούς από τους λοιπούς Ηπειρώτας γνώρισμα είναι βαθεία περιέργεια εις τα πράγματα, και εξαίρετος φιλομάθεια.

Τους Χίους τούτους της Ηπείρου χαρακτηρίζει ακόμη μία αδελφική ομόνοια και φιλότιμος περί τα καλά συμφωνία. Όθεν και είναι ελαφρωμένοι από τα περισσότερα δεινά, όσα καταθλίβουνσι τα λοιπά μέρη της Ηπείρου. Πάσχουσιν όλοι, ως οι Ελβετοί, την νοσταλγίαν. Η Ελληνική Μούσα εις το Ζαγόρι από πολυλός ήδη εμφωλεύει και, καθ' όσον αφορά την παιδείαν, ο τόπος έκαμε σημαντικάς προσόδους.

Όλα τα χωριά του Ζαγορίου είναι εφοδιασμένα με αλληλοδιδασκτικά και ελληνικά ευμέθοδα σχολεία.

Εις αυτά παραδίδονται σιμά της Ελληνικής και η Ιταλική προσέτι δε και η Γαλλική γλώσσα.

Εφημερίς «ΑΙΩΝ» 1840

«ΗΠΕΙΡΟΣ» 20 Ιαν. 1917

Θάνατοι εκ πείνης εις τα Ιωάννινα και τα χωριά είνε κάτι απίστευτον.

Διότι η παραγωγή του τόπου εις καλαμπόκι φθάνει και περισσεύει δι' αρκετόν ακόμη χρόνον, η δε αντίληψις των αρμοδίων προς περιστολήν των παντοίων στερησεων, αι οποίαι μαστιίζουν την φτώχειαν έπρεπε να είχαν επέλθη εν καιρώ σύντονος και ενεργητική.

Εις την συνοικίαν του Αγίου Νικολάου προ τινων ημερών απέθανεν εξ αστίας μία γυναίκα του λαού, εις δε την Μπάγιαν του Ζαγορίου έλαβε χώραν σπαρακτικωτάτη τραγωδία ραγίζουσα την καρδίαν και των μάλλον αναισθητών.

Μία μάνα αφού έπνιξε εις το ποτάμι τα παιδιά της επνίγη και η ίδια κατόπιν, μη υποφέρουσα πλέον την πείναν και αδυνατούσα να διαθρέψη τα παιδιά της.

Το δράμα αυτό είνε ικανόν να κινήση εις μελαγχολικάς σκέψεις όλους.

Τόση λοιπόν απονία δια τα δυστυχούντα πλάσματα του Θεού παρατηρείται εις την Ήπειρον;

Τόσον ανελέημονες και ανοικτίρμονες κατέστησαν οι Ηπειρώται πλούσιοι οι κατ' εξοχήν φιλόανθρωποι;

Έπειτα, ως να μη έφθαναν αυτά, έχομεν και θανάτους εκ δηλητηριάσεως λόγω της αθλίας ποιότητος του άρτου μέσα στα Γιάννινα.

Ας κτυπηθή το κακό πριν ή θρηγήσωμεν νέα θύματα.

ΔΩΡΕΕΣ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

Για τη συμπλήρωση τριών χρόνων από το θάνατο του Κων/νου Μ. Παπακώστα, τα παιδιά του και τα εγγόνια του στη μνήμη του, κατέθεσαν 5.000 δρχ. για την ενίσχυση των σκοπών του περιοδικού «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

Η Σ.Ε. ευχαριστεί θερμά

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ:

Προσφορές δια το περίβολον του Αγίου Νικολάου Ελαφοτόπου:

— Δωροθέα Α. Λίλλη 20.000 δρχ.

— Ευφημία Α. Σακελλαρίδη 5.000 δρχ.

— Η κ.Αθηνά Κ. Ντιναλέξη πρόσφερε 4.000 δρχ.

Εις μνήμην Μενελάου Γκράτσου.

Προσφορές δια τα παράθυρα Ζωοδόχου Πηγής:

— Αλκιβιάδης Χ. Κασκάνης και η κόρη Χρυσούλα Χ. Καράλη 6.500 δρχ.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ:

— Ο συγχωριανός μας Αθανάσιος Μεγγλίδης εις μνήμην των γονέων του Χριστοδούλου και Έλλης και των θείων του Βασιλείου Μεγγλίδη και Ευγενίας και του Νικολάου Βουλοδήμου, προσέφερε στον εξωραϊστικό Σύλλογο Λεπτοκαρυάς το ποσόν των 100.000 δρχ. για την επισκευήν Ιερού Ναού Παναγίας Λεπτοκαρυάς.

Ο Σύλλογος ευχαριστεί.

Ζαγορίσιοι ποιητές

ΣΤΕΡΝΟ

Η ζωή σου κουράζει πολιτεία
Με τα ψηλά βαρίσκωτα παλάτια
Τις βιαστικές χαρές και τα γινάτια
Και τη βαρειά ψυχόφθορη ανία.

Μαύροι καπνοί σκεπούν τα ουράνια πλάτια
Και τις ψυχές βαραίν' η ανησυχία
Στο φωτισμένο τζάμι η αϊπνία
Με τα θολά κι αποσταμένα μάτια.

Καθ' ομορφιά κι αγνή χαρά, θυσία
όλα, στην ψεύτικη σου ευτυχία,
τα χάρισε τ' αλόγιστό μου πάθος.

Νοστάλησα τις ράχες, τ' άγια δάση
Τη γαλήν' η ψυχή μου να χορτάσει
Κι ας είναι το στερνό μου τούτο λάθος.

Άλκης Μυρσίνης - Μάνης

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

Τον περασμένο μήνα πραγματοποιήθηκε στη Νομαρχία Ιωαννίνων σύσκεψη υπό την προεδρία του Γενικού Γραμματέα του ΕΟΤ κ. Γιατράκου και των αρμοδίων φορέων και εκπροσώπων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την ανάπτυξη του τουρισμού του Νομού μας.

Στη σύσκεψη αυτή, μεταξύ των άλλων, διαπιστώθηκε, πως η τουριστική ανάπτυξη στα Ζαγοροχώρια «πάει καλά» και αυτό οφείλεται κυρίως στην ιδιωτική πρωτοβουλία των κατοίκων της περιοχής.

Απομένει φυσικά να γίνουν όσα πολλά ακόμη τόσο στην περιοχή του Ζαγορίου όσο και στο Νομό γενικότερα και εκείνο που τονίστηκε με ιδιαίτερη έμφαση απ' όλους τους παρόντες, είναι η ανάγκη να γίνει το γραφείο του Ε.Ο.Τ. Ιωαννίνων μετέωρο για την καλύτερη διαχείριση της περιοχής στον τουρισμό. Οι Κοινοτάρχες μας δραστηριοποιηθούν προς την κατεύθυνση αυτή, γιατί μια τέτοια απόφαση της πολιτείας ενδιαφέρει άμεσα το Ζαγόρι και συνεπώς και στην αύξηση του τουρισμού.

Σ.Θ.

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΑΣ

ΔΑΣΙΚΑ ΝΕΑ

Στα κοινοτικά δάση Σκαμνελίου, Δόλιανης και Μακρύνου έγιναν τον περασμένο μήνα προσημάνσεις για εκμετάλλευση 3.720 κυβ. μ. ξυλώδους όγκου Μαύρης Πεύκης, Ελάτης και Δρυός.

Επίσης τελείωσαν οι αναδασωτικές εργασίες στην περιφέρεια των Κοινοτήτων του Ζαγορίου Ασπραγγέλων και Λιγκιάδων, όπου φυτεύθηκε μεγάλος αριθμός δενδρυλλίων πεύκης, λεύκας, ελάτης, ακακίας, καρυδιάς ανάλογα με την εδαφολογική σύσταση της κάθε περιοχής.

Το πανέμορφο δάσος Σκαμνελίου.

ΕΡΓΑ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΔΡΥΜΟ - ΒΙΚΟΥ

Απο το Δασαρχείο Ιωαννίνων προγραμματίστηκε και σύντομα αρχίζει η εκτέλεση έργων για την ανάπλαση της εισόδου του Εθνικού Δρυμού Βίκου στο Μονοδένδρι, με αναπαυτήριο στη θέση «Γιαννίτσαρη», όπου θα κτισθεί «κλόσκι», βρύση και θα φυτεθούν διάφορα δέντρα.

Επίσης στην άνω πλατεία του χωριού θα διαμορφωθεί κατάλληλα ο χώρος γύρω από την υπάρχουσα βρύση θα τοποθετηθούν ξύλινα παγκάκια και θα γίνει δεντροφύτευση με καλλωπιστικά και άλλα δέντρα.

Παράλληλα προχωρούν οι σχετικές διαδικασίες για την ανέγερση του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας και κέντρου πληροφόρησης ακριβώς στην είσοδο της χαράδρας του Βίκου. Οι δασικές υπηρεσίες του Νομού έχουν ήδη στα χέρια τους τα αρχιτεκτονικά σχέδια και τις μελέτες και δεν απομένει παρά η έναρξη της εκτέλεσης των εργασιών για την ανέγερση του

Σ.Θ.

πληροφόρηση των επισκεπτών θα προβάλει πάρα πολύ τον Εθνικό Δρυμό και θα κάνει γνωστές σε όλους τις οικολογικές ιδιαιτερότητες της περιοχής για την καλύτερη προστασία της.

Σ.Θ.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

«ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ»

Το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης», που άρχισε τη λειτουργία του, υπό την αιγίδα της Ριζαρείου Σχολής, από το καλοκαίρι του 1990 στο Κουκούλι Ζαγορίου, γενέτειρα του γνωστού εκπαιδευτικού και ιστοριοδίφη οργάνωσε την **Πέμπτη 18 Απριλίου**, δύο εκδηλώσεις στην αίθουσα της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών η οποία είχε κατακλυσθεί από τους κατοίκους της πόλης μας καθώς και των Ζαγοροχωριών για να τιμήσουν με την παρουσία τους το έργο του Κώστα Λαζαρίδη.

Η τελετή άνοιξε με θερμή προσφώνηση-παρουσίαση των συντελεστών της εκδήλωσης, από την κ. Βάσω Κατσαδήμα, μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής του Πνευματικού Κέντρου «Κ. Λαζαρίδης». Για την αυτονομία και αυτοδιοίκηση στα Ζαγοροχώρια την εποχή του Αλή Πασά, μίλησε ο κ. Γεώργιος Παπαγεωργίου, Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, με βάση ένα άγνωστο ως σήμερα προνομιακό κανονισμό.

Στον κανονισμό αυτό κωδικοποιούνται οι τοπικοί νόμοι που αναφέρονται στη διοίκηση και τη φορολογία των Κοινοτήτων του Ζαγορίου, σε ζητήματα Οικογενειακού Δικαίου, καθώς και στις Προεκδοχές, ένα από τα μεγάλα κοινωνικά θέματα της εποχής.

Παράλληλα ο ζωγράφος κ. Αντρέας Σπυροπούλος με τις 20 ακουαρέλλες του για το «ΖΑΓΟΡΙ» δούλεμένες με πολλή αγάπη και σεβασμό για τον τόπο, μας ξενάγησε στο χώρο της έκθεσης.

Είχαμε έτσι την ευκαιρία να περπατήσουμε μαζί του στα πλακόστρωτα σοκάκια και στα πολυτόξα γεφύρια, να προσκυνήσουμε τις εκκλησίες και τα μοναστήρια, να γευτούμε για άλλη μια φορά την ομορφιά της χαράδρας του Βίκου.

Οι ανωτέρω εκδηλώσεις αποτελούν την αρχή της πνευματικής και πολιτιστικής παρουσίας του Κέντρου στον Ηπειρωτικό χώρο.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

α) Επιταγές - Εμβάσματα:
ΘΑΝΑΣΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ
Σίνα 4, 454 45 Ιωάννινα
β) Η καταβολή συνδρομών -
εισφορών:
Ιωιοχειρίδης και στη διεύθυνση
Μυροποταλίου Κ. ΚΥΡΙΑΖΗ
Λόρδου Βύρωνος 21
(π. Τούλα Παύλα)
γ) Κατώτερη ετήσια συνδρομή
δρχ. 1.500

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡΑ

10.000

Τζαφέρη Ελισάβετ

6.000

Παρόλοπου Ιωάννης

5.000

Βελλόπουλος Κ. Αλέκος
Βίκας Γ. Ντίνος
Βλάχου-Μίλτου Αρχοντούλα
Θεοδοσίου Γ. Κων/νος
Κυρκοπούλου-Σιδέρη Νίκη
Μαλετσίδης Θ. Δημήτριος
Εύδη Ευαγγελία
Παυλάκης Νικ. Δημήτριος
Σουσιόπουλος Χρ. Αναστάσιος
Σταυρίδης Γ. Νίκος

4.000

Γεωργιάδης Γ. Πέτρος
Ζώης Βασ. Παντελής

3.000

Αλεξίδου Αλεξάνδρα
Βέλλης Θωμάς
Λιόγκας Θρασύβουλος
Μουδόπουλος Αντώνης
Παντελή-Βαζάκα Θεανώ
Παντελή Θεοδ. Αλεξάνδρα
Σιωτίης Π. Αριστοτέλης
Τσατσόπουλος Θεοφ. Αλέκος

2.500

Γιαννακού-Κρασαδάκη Αλίκη
Μητσιάδη Ελένη
Μητσιάδης Ιωάννης

2.000

Ανδρουλιδάκη Νίτσα
Βασδέκη Γ. Ευανθία
Γκούβης Χρήστος
Δάλλας Πολύβιος
Δασκαλόπουλος Βασίλειος
Δερβένη Πελαγία
Δόνος Γεώργιος
Ιγνατιάδης Κ. Γεώργιος
Καρανίκας Φωκίων
Καρυβούνης Θεόδωρος
Κατσίκης Χ. Σπύρος
Γιαννακού-Κρασαδάκη Αλίκη
Λιάπη Βαρβάρα
Μαργνέλη Ελευθερία
Μουδόπουλος Νεοκλής
Μπάη Ερμύνη
Παλιάτσος Αθανάσιος
Πανταζής Ελευθέριος
Πανταζής Λεωνίδας
Παπανικολάου Παναγιώτης
Παπαρούσης Μάνθος
Πρίτσου Βικτωρία
Ρέμος Κων/νος
Σοροβάκος Κ. Μιχάλης
Σουσιόπουλος Γ. Αθανάσιος
Στεργίου Χαρ. Κων/νος
Στουκίδης Δημήτριος
Στρούλιας Αντώνης
Σωτήρης Βασ. Σωτήρης
Τουλίδου Μ. Θάλεια
Τριανταφύλλης Κων/νος
Τσολάκης Αθανάσιος

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΝΙΚΗ ΖΗΣΙΑΔΗ - ΕΞΑΡΧΟΥ

Αδόκητος ο θάνατός της. Μόλις είχε συμπληρώσει τα ογδόντα της χρόνια. Είχε όμως ζωντανία, είχε εργατικότητα. Γεμάτη καλωσύνη και προκοπή, σωστή Ζαγορίσια αρχόντισσα. Κόρη του αείμνηστου εφημέριου του Τσεπελόβου παπα-Κώστα Ζωσιάδη. Εδώ γεννήθηκε και μαθήτευσε στα χολεία μας. Παντρεύτηκε το νησιώτη έμπορο Αλέκο Εξάρχου και μαζί χέρι, χέρι μ' έντονη εργατικότητα, πρόκοψαν. Έκαναν ένα γυιό, που γέμισε το σπιτικό τους με χαρά... Χάρηκε δυό εγγόνια που τα λάτρευε... Της παραβρέθηκαν στοργικά στην ασθένειά της τα παιδιά της, όσο και ο αγαπημένος της αδελφός Τάκης.

Αιωνία η μνήμη στη Ζαγορίσια αρχόντισσα...

Ε.Γ.

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ:

— Η Βασούλα Δέμκα και ο Σαλονικιός Σάκης Τσαναγίδης.

— Ο Κώστας Ράπτης κι η Ματσουνιώτισσα Φρειδερίκη Νάτσα.

— Ο Θόδωρος Γ. Κώστας και η Κατερίνα Λέκκα αρραβωνιάστηκαν.

— Η Εένη Ν. Κρασαδάκη και ο Λαρισινός Σταμάτης Μαλάκος αρραβωνιάστηκαν.

Καλά τους στέφανα.

ΓΑΜΟΙ:

— Ο Τσεπελοβίτης Ηλίας Κ. Βλαχόπουλος και η Πολωνή Ρίτσαρντ Ζάγιοντς παντρεύτηκαν στα Γιάννινα.

Να ζήσουν ευτυχισμένοι.

Ε.Γ.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ

ΓΑΜΟΙ:

— Στις 14 Απριλίου έγινε ο γάμος του Κων/νου Εξάρχου, πολιτικού μηχανικού με την συγχωριανή μας Ευφροσύνη Παπαδοπούλου, υπαλλήλου του Κρατικού Νοσοκομείου Ιωαννίνων.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ:

— Ο Δημήτριος Κλούφας και η σύζυγός του Νίκη απέκτησαν το

πρώτο τους παιδί ένα χαριτωμένο κοριτσάκι. Να τους ζήσει.

Φ.Γ.

ΓΑΜΟΙ:

— Η Φρόσω Κ. Παπαδοπούλου από τη Λεπτοκαρυά και ο Κώστας Έξαρχος από το Αμπελοχώρι ετέλεσαν τους γάμους τους στις 14 Απριλίου στην Αγία Μαρίνα.

ΗΛΙΟΧΩΡΙ

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ:

— Το Πάσχα αρραβωνιάστηκαν η Γλυκερία Ι. Τριανταφύλλου (εγγονή του μπαρμπα-Γιώργη απ' το Γυφτόκαμπο) με τον Βασίλη Κ. Τσόδουλο από τα Γιάννινα.

Τους ευχόμαστε καλά στέφανα.

Ο παππούς και η γιαγιά
Γιώργης και Χαΐδω
Τριανταφύλλου

ΕΛΑΤΗ

ΘΑΝΑΤΟΙ:

— Μια ακόμα Ζαγορίσια, από τις αξέχαστες μορφές του παλιού καλού καιρού έφυγε από τον κόσμο τούτο η Ευριδίκη Παπαθανασίου (σε ηλικία 83 ετών), μητέρα του εκλεκτού συνεργάτη μας Λευτέρη Παπαθανασίου.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας» εκφράζει τα θερμά του συλλυπητήρια.

Προσφορές για το Ηρώο της Ζαγορίσιας γυναίκας

- Η κ. Άννα Θεοφ. Ράπτη δρχ. 35.000.
- Η κ. Αγγελα Κατσέλη, στη μνήμη του αγαπημένου της συζύγου Αγγελιάου Κατσέλη, για τη συμπλήρωση δέκα χρόνων από του θανάτου του, δρχ. 20.000.
- Ο κ. Ηλίας Χατζόπουλος, στη μνήμη του Κίμωνα Κυριαζή, δρχ. 10.000.
- Η κ. Πηνελόπη Κ. Λαζαρίδη, στη μνήμη του Αλκιβιάδη Καρακώστα, δρχ. 5.000.
- Ο κ. Απόστολος Κατσαρός και η κ. Χαρά Παπαδοπούλου στη μνήμη της καλοσυνάτης και αξιαγάπητης θείας τους Αναστασίας Πέτρα, που έφυγε απ' τη ζωή σε ηλικία 48 χρόνων, δρχ. 5.000.

Αδελφός. Καλωτάς Ζαγορίου
Αποστολίδης Αν. Βασίλειος
Βακόλα Μελά Όλγα
Βαραδίνος Κων/νος
Βαρζάκα Αγγελική
Βασδέκης Σ. Φωκίων
Βασιλειάδης Αθανάσιος
Βαταβάλης Απόστολος
Βεζύρη Βασιλική
Βλαδίκας Μαν. Μιχαήλ
Βλαδίκας Νικόλαος
Γενναδίου Βασιλική
Γέτης Κλεάνθης
Γεωργίου Μαρ. Ανδρομάχη
Γκέλμπας Κων/νος
Γκλίναβος Νικόλαος
Γκωλέτσος Κων/νος
Γκωλέτση Πηνελόπη
Δαλαγγέλης Κων/νος
Δεβελάκης Στυλιανός
Ζαΐμης Χρυσόστομος
Ζαφείρης Αναστάσιος
Θεοδώρου Θεόδωρος
Θεοχάρους Φρίξος
Ιωαννίδης Αλέκος
Καλογήρου Ναπολέων
Καμινάρης Νικήτας
Καππά-Βολιώτη Νινέτα
Καραϊσχος Κων/νος
Κατσαδήμας Κων/νος
Καψάλης Γρηγόρης
Κέντρος Νικόλαος
Κούλας Δημήτριος
Κούρας Χάρης
Κρεμμύδας Δημήτριος
Κυράτης Κων/νος
Λώλης Λεωνίδας
Μάλαμας Μιχαήλ
Μάστακας Νικόλαος
Ματσίκας Πέτρος
Μελισσόβας Γ. Γεώργιος
Μουδόπουλος Ερμής
Μπίμπη-Κόρμπου Μαριάνθη
Μπούλτης Στ. Γεώργιος
Νάσιος Αλ. Κων/νος
Οικονόμου Π. Κίμων
Παλαιοπανίδης Νικόλαος
Παλαιόπουλος Σοφοκλής
Παναζοπούλου Αγγελική
Παπαβρανούσης Στάθης
Παπαθεοδώρου Γεώργιος
Παπανικολάου Ζώης
Παπαστυλίου Νίκος
Πορφύρης Κων/νος
Πρωτοσύγγελος Κων/νος
Ρέντζος Παναγιώτης
Ρωμανέλη Ιω. Ανθούλα
Σαρρέας Ελευθέριος
Σουγλές Χαράλαμπος
Σουσιόπουλος - Αδελμής Έρμης
Σουσιόπουλος Ιωάννης
Σουσιόπουλος Νίκος
Σπυροπούλου Γλυκερία
Στεργιούλη Χρ. Βασιλική
Στύλος Γεώργιος
Τόλης Γεώργιος
Τσέτση Μαριάνθη
Τσιμόπουλος Αν. Κων/νος
Τσομίδης Νικόλαος
Τσουμάνης Χρήστος
Χατζής Δημήτριος
Χρηστίδου Λιλή